

Autora: Núria Puertas Surralles

Títol: *Els cent noms de Déu de Ramon Llull*

Fitxa per a l'Exposició Virtual ***Paisatges d'espiritualitat religiosa. Espais i pràctiques s. XII-XVI***. L'Exposició analitza, a través d'objectes religiosos (llibres, retaules, documents, talles, etc.), el seu context espacial i performatiu i les pràctiques litúrgiques, mistagògiques, devocionals o de memòria a ells associades.

<http://www.ub.edu/proyectopaisajes/index.php/ca/experiencies/exposicio-virtual>

Objecte: Manuscrit 59 de la Biblioteca de la Universitat de Barcelona (1491-1500)

<http://www.cervantesvirtual.com/obra/cent-noms-de-deu-manuscrit--0/>

Data de finalització de la fitxa: 2018

Breu descripció:

Manuscrit de l'obra *Els cent noms de de Déu* de Ramon Llull, fet a la darrerria del segle XV, que mesura 60 x 50 mm i té 4 fulls de guarda i 112 pàgines. Està escrit amb una lletra gòtica, la caplletra del primer full té una decoració amb filigranes i tots els tercets de l'obra tenen l'inicial en blau i vermell alternativament. L'enquadernació està feta de cartró cobert de pergamí i petits ferros daurats.

Assaig sobre el seu context espacial i performatiu:

El manuscrit, redactat entre 1491 i 1500 (Biteca, 1997), conté l'obra de Ramon Llull titulada *Els cent noms de Déu*. En aquesta obra, escrita cap al 1292, el mallorquí va voler fer una crítica a l'islam, en utilitzar els noms de Déu tal com es feia a l'Alcorà. Per diferenciar-se, però, n'escriu cent, en lloc dels noranta-nou propis de la tradició islàmica. Així, escriu una obra que tot i ser un desafiament a la religió musulmana, seguint la intenció apologètica típica de tota l'obra de Llull, anava més enllà. Tal com queda indicat al pròleg del manuscrit, copia el tema dels cent noms de Déu, per superar a l'islam, perseguint un dels seus objectius vitals més importants, la conversió dels infidels. (Soler, 2016)

Els noms divins són una de les expressions de la pietat musulmana més importants, tal com està indicat a l'Alcorà. La llista està formada per 99 noms de Déu, que constitueixen una forma d'aproximació al diví, ja que cada nom consisteix en un atribut de la divinitat. El nom de Déu número cent, el seu nom màxim, designa l'essència de Déu, i no els seus atributs. Així, hi havia la creença que qui aconseguís nomenar el centè nom, aconseguia el coneixement de totes les coses. D'aquesta manera, l'obra de Ramon Llull intenta superar aquesta tradició: afirma conèixer el centè nom, ja que n'escriu cent i no noranta-nou, tot i que canvia molts dels noms utilitzats pels musulmans. També compateix amb l'Alcorà en estil, ja que vol

escriure un llibre més bell que l'Alcorà, per demostrar que no era una obra divina. (Maíllo Salgado, 1992)

Tot i això, proposa que tal com ells canten a la mesquita els noms de Déu, la seva obra sigui cantada pels cristians a l'església. (De la Cruz, 2016, p. 508) Així, proposa cantar els versos de l'obra com si fossin salms. D'altra banda, també incorpora a la tradició cristiana pròpia del món musulmà de creure en les virtuts dels noms de Déu, com si es tractessin d'un amulet o talismà, una superstició pròpia de l'home medieval, que creia que la recitació d'aquests noms podia proporcionar salut. (Maíllo Salgado, 1992, p. 198)

Per tant, el manuscrit té un ús molt concret: la recitació devocional dels versos com si es tractés d'un salteri o breviari alternatiu. Aquest manuscrit – igual que altres versions de l'obra- es troba organitzat en 100 composicions, una per cada nom de Déu, en lloc de les 150 canòniques, constituint així un breviari lul·lià alternatiu. (Soler, 2016, p. 86) Segons Albert Soler (2016, p.88) aquesta distribució, tot i que va ser proposada per Lull, no es trobava en els primers manuscrits de l'obra. Aquest manuscrit, que ja s'ha comentat que és de finals del segle XV, és la segona versió coneguda de l'obra que es va redactar seguint aquesta distribució. (Sari, 2011, p. 56)

Segons el ritu cristià els salms eren cantats en la litúrgia eucarística i en l'ofici de les hores. La litúrgia de les hores havia esdevingut un ritu quotidià al segle XII, i es va estendre ràpidament tant en àmbit monàstic com laic, sobretot per l'acció dels ordes mendicants i normalment servien per a la devoció privada. (Sari, 2011, p. 53) Així, els capítols d'aquesta obra estan compostos per una estrofa, de tal manera que poden ser salmodiats, per això es troben repartits de tal manera que cada dos d'ells formin part d'un rès.

Aquest manuscrit es troba distribuït de tal manera que cada dos capítols – cada un dels quals correspon a un nom de Déu- s'ajunten en una hora. Així es troba indicat: primer les *matines* de la primera feria (fol. 4r). En ser primera feria – diumenge- hi ha tres capítols, en lloc de dos com les altres hores del dia. Després, la *prima* (fol. 8r) i la *tercia* (fol. 10r). A continuació, comença la *sexta* (fol. 12r), però en aquest cas es troba indicat en un afegit escrit *a posteriori* per una altra mà. Per últim, la *nona* (fol. 14r) i després de dos capítols les *vespres* (fol. 16r) -que tornen a constar tres capítols en lloc de dos- i la *completa* (fol. 19r). Llavors comença la segona feria, i així successivament. Aquesta organització –que és molt semblant en totes les versions d'aquesta obra- ens serveix de testimoni que *Els cent noms de Déu* van tenir consideració i ús quotidià en certes comunitats religioses. Tot i que la major part de les hores contenen dos salms, el diumenge té un salm més al matí i al vespre.

A més, el text, a excepció dels títols que estan en llatí, es troba escrit en vulgar, fet que pot indicar una intenció de part de l'autor que la obra fos apresada de memòria, potser de cara a un públic no acostumat al llatí, i així poder recitar-la amb quotidianitat. No obstant, Ramon Lull acostumava a escriure en català, i en aquest cas podia haver triat aquesta llengua per aconseguir la superació estilística de l'Alcorà. (Soler, 2016, p. 88)

Al manuscrit hi podem observar diferents marques d'ús que ens fan pensar en el seu ús habitual, segurament com a salteri alternatiu al bíblic canònic, dins del convent al qual es trobava: Sant Josep de Barcelona. Desconeixem els possibles propietaris anteriors del manuscrit, abans que formés part del convent de Sant Josep, però hem de suposar que utilitzaven el manuscrit de manera similar. Al final del manuscrit es pot llegir una pregària a sant Restituït: "Oro de sant Restituït per conservar la vista". El fet que es trobin aquests versos afegits al final del manuscrit, amb lletra del segle XVI, (Biteca, 1997) fa pensar que segurament vas ser escrit pels monjos del convent de Sant Josep de Barcelona o algun propietari anterior, que devien utilitzar el llibre amb assiduitat. D'altra banda trobem altres parts afegides per alguna mà *a posteriori*, com és el cas d'un afegit al foli 12v, que diu "A amar e entendre es hom obligat" o un altre vers afegit al foli 35r, que ens indiquen un ús habitual del manuscrit.

En conclusió, hem de suposar que aquest manuscrit, que sabem que havia pertangut al convent de Sant Josep abans de passar a formar part de la Universitat de Barcelona, i podem suposar que anteriorment es trobava en algun altre convent o monestir, era utilitzat tal com Ramon Llull havia proposat, en tant que breviari alternatiu. Ens ho indica, en primer lloc i tal com s'ha comentat, la disposició i organització d'aquesta obra i, en segon lloc, les pregàries i versos afegits *a posteriori*.

BIBLIOGRAFIA:

- BELLVER, J. (2014) "Mirroring the Islamic Tradition of the Names of God in Christianity: Ramon Llull's *Cent Noms de Déu* as a Christian Qur'an" en *Intellectual History of the Islamicate World*, 2, p. 287-304.
- BITECA (Bibliografia de Textos Antics Catalans, Valencians i Balears). Dirs. Gemma Avenoza, Lourdes Soriano, i Vicenç Beltran. The Bancroft Library. University of California, Berkeley, 1997-.
Web:<<http://pb.lib.berkeley.edu/xtf/servlet/org.cdlib.xtf.dynaXML.DynaXML?source=BITECA/Display/1669BITECA.MsEd.xml&style=MsEd.xsl&gobk=http%3A%2F%2Fpb.lib.berkeley.edu%2Fxtf%2Fsearch%3Fmode%3Dphilobiteca%26city%3Dbarcelona%26textjoin%3Dand%26mode%3Dphilobeta%26browserout%3Dlibrary%26sort%3Dcity%26startDoc%3D41>> Consultada: 15-10-2018
- BONNER, A. (1993) "L'Art lul·liana com a autoritat alternativa". *Studia Lulliana*, 33, p. 15-32.

- DE LA CRUZ PALMA, O (2016) “El op. 38 *Cent noms de Déu* de Ramon Llull com a poesia anticoránica” en *Revue des sciences religieuses*, 90, p. 491-516.
- GARÍ, B i JORNET-BENITO, N. (2017) “El objeto en su contexto. Libros y prácticas devocionales en el monasterio de Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona” en *Clarisas y Dominicas. Modelos de implantación, filiación, promoción y devoción en la Península Ibérica, Cerdeña, Nápoles y Sicilia*. Firenze University Press.
- LLULL, R. (1928) *Poesies*. R. D’Alós Moner (ed.). Barcelona, Barcino, p.34-41.
- MAÍLLO SALGADO, F. (1992) “Paralelismo e influencia entre el islam y el cristianisme: “Els cent noms de Déu” de Ramon Lull, en *Bulletin of the Faculty of Arts*, 54, p. 189-215
- SARI, S. (2011) “L’ufficio lulliano delle Ore”, *Studia Lulliana*, 51, p. 53-76.
- SOLER, A. (2010) “Els manuscrits lul·lians de primera generació”. *Estudis romànics*, 32, p. 179-214.
- SOLER, A. (2016) “Ramon Llull. Els cent noms de Déu”. *Els tresors de la universitat de Barcelona*, Barcelona, p. 86-89.